הרי זה גוזל את העניים. לפרט בגזירתו וכו' עי"ש **קוסם שיגיע למרן:** **אל תסג גבול עולם.** מפורש לעיל בפרק ה': ד **איזו היא עוללת.** המורה במורה (ויקרא יט) וכרמך לא תעולל: **כתף.** המרגיט המעלעי של המאכול ממוברים בו מאכולות קטנות הרבה וכאהן שוכנים זה על זה כמאמר שעל כתפו של אדם הוא נקרא כתף וכאהן מחוברים בארגיט אחד לכאן ואחד לכאן אין כאן כתף: **נטף.** הן גרגרים של ענבים המחוברים בסוף האשכול שרגילים להיות תלוים אם ענבים הרבה ועל אם שענביו נוטפות למטה נקרא נטף ולשון המקרא קורא למאכול שאין לו כתף ולא נטף אלא לפי שהוא בוצר, הֲרֵי זֶה גּוֹזֵל אֶת הָעֲנִיִּים, עַל זֶה נֶאֱמַר (משלי כב) אַל תַּסֵּג גְּבוּל עוֹלִים: ד אֵיזוֹהִי עוֹלֶלֶת, כָּל שֶׁאֵין לָהּ לֹא כָתֵף וְלֹא נָטֵף. אִם יֵשׁ לָהּ כָּתֵף אוֹ נָטֵף, שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. אִם סָפֵק, לָעֲנִיִּים. אִם עוֹלֶלֶת שֶׁבְּאַרְכֻּבָה, אִם עניים]: ד **אם ספק לעניים.** [כדתנן] סוף פרק ל'. ועיין מ"ש שם בס"ד: **עוללת שבארכובה.** לשון הר"ב יחוד על זמורה שמלויין בה מאכולות הרבה וכו'. פי' בזמורה תלויות מאכולות. ומ"ש והיא נקראת רכובה. פירוש היחוד נקראת רכובה. מלשון מרכובה הממכרת עם הרמח בחולין פ"ד. ולשון הרמב"ם בחבורו פרק ל' הכריחני לפי' זה שב"כ זמורה שהיה בה מאכול ובמרכובה של זמורה עוללת. [מבל ג"ל שהרמב"ם ר"ל שים מקום בזמורה כמו קשירה והוא כעין מרכובה שברגל שבולט ג"כ כמו קשירה ושם רגיל להיות עוללות]: **אם נקרצת**

ציונים
ד **איזהו עוללת.** שם הל"ו. **עוללות שבארכובה.**

שינויי נוסחאות
עולים בד"ע עולם וכ"ה בירושלמי.

פי' רב האי גאון*)
ד **כל שאין לו כתף ולא נטף.** לאיזה הוא כתף פסיגין הממוברות בשדרה זו על גבי זו לאיזה הוא נטף ענבים הממוברות בשדרה ויורדת זה בתוספה מס' פאה בפרק המקבל שדה ולקמן פי' רב סעדיה פי' כתף ונטף:

*) רה"ג זה נדפס כנראה בטעות במס' מכשירין והועתקנוה לכאן.

תוספות אנשי שם
בר"ב ד"ה **הרי זה גוזל כו' בנשירתו וכו'.** ע' בתע"ש והגר"א הרי"פ שם שהביא ממקנת הירושלמי בהיפך ולהינו קדום עד שעה שיפול לארץ ואינו גזל גמור מלא שהוא גורם לנטל מ"ע ודמיית להא דפ"ה מ"ו ומייתי קרא דלא תסג גו' כדמייתי התם. מבל דעת הר"ב והר"ם דמ"ם בירושלמי הוא דמויא בעלמא מבל העיקר לקדום בגזירתו. ובפ' לח"ם הקשה לפי' הר"ב מ"ם ה"ז גוזל את העניים דהול"ל בפירוש הפרט המופל בה הוי לעניים ולא אהנו מעשיו ולמה הביא ע"ז מקרא דלא תסג. לבן פי' דלא מיירי בעניים את הבלבלה בבוונה לשיפול הפרט למוכו בדבר הר"ב מלא בעניים בלבלה ליתן בתוכו בשיבו וקמ"ל דאע"ג דאינו מתבוין לגזול את העניים לא יעשה בן להיתה תתת הגפן שממנו בוצר לפי שאפשר שיפול לתוכה הפרט הנוסר שהוא של עניים וגזל הוא בידו אע"פ שהוא בלא כוונה מלא ירמיק בבלבלה קצת ויביאנה תן הלד בדי שלא יהא אפשר לפרט ליפול לתוכו. ומ"ם הרמב"ם בפ"ד המפקיר את הלקט עם שפילת דובו אינו אפקר מעמע הא עם שפילת מיעוטו הוי אפקר ולא זבו בית עניים אפילו בבר שעשה לקט והגיע לארץ. אלא זבו בית עניים היאך יבול להאקיר דבר שע"ם ולא לו זה לרבינו מרפ"ה דתמורה דב"ה. ובדי שלא ימלוק בבעלי עם הירושלמי צריך לאפרש דאין פי' בשיבת עניים: ד **אם ספק לעניים.** [כדתנן] סוף פרק ל'. ועיין מ"ש שם בס"ד: **עוללת שבארכובה.** לשון הר"ב יחוד על זמורה שמלויין בה מאכולות הרבה וכו'. פי' בזמורה תלויות מאכולות. ומ"ש והיא נקראת רכובה. פירוש היחוד נקראת רכובה. מלשון מרכובה הממכרת עם הרמח בחולין פ"ד. ולשון הרמב"ם בחבורו פרק ל' הכריחני לפי' זה שב"כ זמורה שהיה בה מאכול ובמרכובה של זמורה עוללת. [מבל ג"ל שהרמב"ם ר"ל שים מקום בזמורה כמו קשירה והוא כעין מרכובה שברגל שבולט ג"כ כמו קשירה ושם רגיל להיות עוללות]: **אם נקרצת**

פירוש המשניות להרמב"ם

הוא הסל וכבר פירשנו אל תסג גבול עולם. ד **כתף.** הוא שיצאו מן האשכול שריגים דקים מלאים ענב וכן [הם מקצת האשכולות. ונטף הוא שיהיו הענבים רוכבים קצתם על קצתם עד שיכסה] העץ כמו ההדס המזרחי. אבל פי'

מלאכת שלמה

וה"ה תחת הקמה לקבל הלקט. ד **אם יש לה כתף או נטף הרי היא של בעל הבית.** מיתי לל"ג ליה וג"ל לבן משמע מן הירושלמי. מבל בקצת ספרי כ"י מלאתיו מלא שבספר ג' כ"י מלאתי אם יש לה כתף ונטף וכו' בוי"ו. וכתב עליו הר"ם שירלי"ו ז"ל דצירו' מפ' דאו אי קתני או בכתף או בנטף ה"ה בעה"ב דבמד מיירייתו קני ע"כ. והתבה ה"ר יהוסף תשבתי ז"ל בתב בן מלאתי בבל הספרים לל"ג זה. ומלאתי בתוב בם' גדולה פ"ק דתענית בתף ונטף פי' בתוסי לא ידעינן פירושו ואף בי יש בירושלמי בתף בסיגין זה ע"ג זה נטף תלוים בשדרה ושומדת מ"מ לא ידע רבי מה הוא אלא שהענבים לא גדלו בל בארבן ע"ב. ובתשובת שאלה בשם רבינו האי גאון ז"ל נמלא בתוב בתף בסיגין זה ע"ג זה ליזהו נטף תלויות בולן ויורדות וכן הוא בי אם יש בתאבול עוללות מורבבות על עוללות זהו בתף ואם יש בתאבול שורה אחת של עוללות יורדות זהו נטף ע"ב. והרש"ם ז"ל פי' בתף הוא עליונו של תאבול לבד העוקר ובקרא בתף שהוא רחב בבתפים של אדם והרחב שלו מפני הסיגין שלו שתחוקות ודבוקות זו בזו ואינם מניחות זו את זו להיות יורדות למטה אלא עומדות זקופות. נטף שאין סיגות שלו דחוקות ודבוקות זו בזו אלא יורדות ומניחות לארץ לבד אלו מ"מ נוגעת סיגה זו בזו וכאלו אינם נוגעות אין בהן נטף וסיגה אחת שבארבת בך לבדה שאין לה שדרה אינם בה סיגין זו נקראת עוללת ואם נראין בוונעות הסיגות זו ע"ג זו קלת לבד אינם נוגעות יפה ה"ז ספק ולעניים ע"ב. ובספר נאורים שיפד

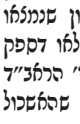
*) לא הביא כאן את תחילת דברי המזרחי ולכן קשה להבין את דבריו.

כ ו י ן תפארת ישראל כ ו י ן

כז. שיפול הפרט לתוכו: כח. בלעיל פ"ה מ"ו. דקד"מ לא זכו עניים עד שיפול לארץ: **כט.** המרגיט מלעי שבאאבול. מלויין בה מאכולות קטנות. ומדלתוקים ז"ו הן אוכלים כ"א בבתף תביבו. וב"ב בסוף המרגיט מחוברים הגרגרים המלעי ומדלתוקים שם גרגרים בעוטפות. ולולא מסתייע ג"ל. לבאהגרגרים רבים ועומדים תבופים בהאבול. אי האבול מחוד בראשו. וגרעה בלילו נוטף הגרגר שבראשו. ובאלילין רבים ותבופים בהמרגיט. אי הגרגרים עומדים בעיגול. בל ג' לבד. ולילן גרעה בעוטף [אבי"ו ואמר בסיפא אם יש לו בתף או נטף. לאאבול בעוטף יתדיו מייבי]:

משנה ראשונה

היינו נפל ופרט לבמך תרגום נתרש לבמך. **ע"ז נאמר אל תסג** וגו'. בלת בקצת ספרי בי"א מלאתיו בלא שבספר ג' בי"א מלאתי אם יש לה בתף ונטף וכו' בוי"ו. ובתב עליו הר"ם שירלי"ו ז"ל דצירו' מפ' דאו אי קתני או בבתף או בנטף ה"ה בעה"ב דבמד מיירייתו קני ע"ב. והתבה ה"ר יהוסף תשבתי ז"ל בתב בן מלאתי בבל הספרים לל"ג זה. ומלאתי בתוב בם' גדולה פ"ק דתענית בתף ונטף פי' בתוסי לא ידעינן פירושו ואף בי יש בירושלמי בתף בסיגין זה ע"ג זה נטף תלוים בשדרה ושומדת מ"מ לא ידע רבי מה הוא אלא שהענבים לא גדלו בל בארבן ע"ב. ובתשובת שאלה בשם רבינו האי גאון ז"ל נמלא בתוב בתף בסיגין זה ע"ג זה ליזהו נטף תלויות בולן ויורדות וכן הוא בי אם יש בתאבול עוללות מורבבות על עוללות זהו בתף ואם יש בתאבול שורה אחת של עוללות יורדות זהו נטף ע"ב. והרש"ם ז"ל פי' בתף הוא עליונו של תאבול לבד העוקר ובקרא בתף שהוא רחב בבתפים של אדם והרחב שלו מפני הסיגין שלו שתחוקות ודבוקות זו בזו ואינם מניחות זו את זו להיות יורדות למטה אלא עומדות זקופות. נטף שאין סיגות שלו דחוקות ודבוקות זו בזו אלא יורדות ומניחות לארץ לבד אלו מ"מ נוגעת סיגה זו בזו וכאלו אינם נוגעות אין בהן נטף וסיגה אחת שבארבת בך לבדה שאין לה שדרה אינם בה סיגין זו נקראת עוללת ואם נראין בוונעות הסיגות זו ע"ג זו קלת לבד אינם נוגעות יפה ה"ז ספק ולעניים ע"ב. ובספר נאורים שיפד הגאון מה"ר יצחאל על פי' רש"י ז"ל לחומש בפ' קדושים מלאתי בתוב פי' בתף שני בגרגרין והשלישי יושב עליהן בדרך האבולות לבופות בגרגרין והוא מלשון מבתפינא ליה בשבתא דריגלא בציפה דשניים נופלין האבם על בתפיהם. ולא נטף מלשון ועינוהי מטייפין פרק המובל בלומר גרגר אחת האבול שמטיף ורופה אחה ואחה בדרך האבולות מלאים גרגרות שתפי' בסוף עוקר שלהם יש להן גרגיר בתדומה לי שראיתי בך בימי תרפי בשם ר"י הלבן ז"ל ע"ב. ובפ' ירחיב סי' בע"ט פי' בתף עולה עליון לו על בתפו נטף עולה תחתון לו שהוא נוטף עליו ע"ב. והרב רבי אלי' מזרחי ז"ל ב' בסוף פ' בי אלא שאין לה בתף שאין הפסיגין זה ע"ג זה בזה ← ולא נטף שהן הגרגרין המלויין באאבול בזה ← ע"ב:*) והביא בבתף משום פ"ד דה' מ"ע פי' הר"ם ז"ל וב' שדבריו מתייבבין יותר ממה שפי' ה"ר אלי' מזרחי ז"ל בביאוריו לרש"י ז"ל בפר' בדושים. וגלע"ד דמדברי בולם משמע דאפשר שבגרוס בָּפֶף נָטֶף שמי המלות בפתח ובקמץ והוא יותר בל על הלשון וב"ל: **אם ספק לעניים.** פי' ר"ע ז"ל שבאין האבולות הבטנות וב' אחר המלבט מבל אין לפרש בבון שבאלו עוללות בגד ואין יודע אחד מן האבול שבבר ובפלה אם לאו לספק בזה לבעה"ב בדאוקמא בירו. **עוללת שבארבובה בו'.** פי' הרא"ש ז"ל בא"ב פ"ג דפ' בדושים אלבובה היא הפרק והבשר שהאבול לא יפה לעניים ה"ז ספק ולעניים ע"ב. ובספר נאורים שיפד

עם האשכול. דהוה כמו שבולת שרשה מגיע לקמה במ"ג פ"ה: **ר' יהודה אומר וכו'**. [פי' הר"ב שיש שלשה וכו'] יותר מכאן משכול. וכגון שהגרגרים זה ע"ג זה ועשויין כעין כתף ועוקץ. ל' הר"ש: **ה המדל**. עיין משנה ג' פ"ג: **כן הוא מדל בשל ענבים**. ל' הר"ב פע"פ שיש בהם פחה או עוללות. וכ"כ רש"י בפ"ק דמ"ק (ד"ל ע"ב) ותע"ג דדין פחה בסוף מס הניח בתחלה ג"כ דין פחה יש לה כדתנן בפ"ק משנה ג' אבל קשיא לטעמא דדין שופח

נְקְרָצַתְ עִם הָאֶשְׁכּוֹל, הֲרֵי הִיא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. וְאִם לָאו, הֲרֵי הִיא שֶׁל עֲנִיִּים. גַּרְגֵּר יְחִידִי, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֶשְׁכּוֹל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עוֹלֶלֶת: ה הַמְּדַל בַּגְּפָנִים, כְּשֵׁם שֶׁהוּא מֵדֵל בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ, כֵּן הוּא מֵדֵל בְּשֶׁל עֲנִיִּים,

השוכחים זה על זה להקיף כתף. והלכה כחכמים: **ה המדל בגפנים**. כשהגפנים מכופים זה אחר זה עוקר מאותם שבינתים ומחברים מתוקנים נכון: **כן הוא מדל בשל ענבים**. אף על פי שיש בהם פחה או עוללות של ענבים כך מדל בשלהם כמו בשלו קסבר ענבים דין שותף יש להם וכשם ששותף כמו שהוא מדל מדל בשלו כך מדל בשל

פירוש המשניות להרמב"ם

נטף הוא נוזל. ר"ל שהוא דבר נוטף ונוזל ונוגע קצתו על קצתו עד יתכנס ויתאבק זה על זה וכל מה שהוא זולת זה הוא מה שקראו הכתוב עוללות. **וארכובה** הם הכריכות שיש בזמורות. **נקרצת**. היא נחתכת ונגזרה מן קרץ מצפון (ירמיה מו) ואין הלכה כר' יהודה. **ה המדל**. התולש [מלשון דל] ועניינו כמו שהוא מותר שיכרת הזלזלים וישליכם כאשר יוצא ממנו והמשכול תלוי בעוקץ מרוך והעוללת הזו היא יוצאה מאומו הפרק ואין ידוע אם מעוקץ המשכול הוא עיקרו או מן הזמורה שאם היה מן המשכול ר"ה כמשכול פע"פ שהוא רחוק מאחר פסיגי המשכול הלכך בודקין אומו כך אם כשמולם את המשכול היא נחלצת עמו בידוע שהיא מן המדרה שבמשכול ואם לאו הרי היא עוללת לעצמה והרי היא לעניים ע"כ. ול' הרמב"ם ז"ל שם פ"ד זמורה שהיה בה משכול ובמרכובה של זמורה עוללת וכו'. **גרגר יחידי כו'**. כתב המכתם הר"ר יהוסף משכמזי ז"ל פי' זה שהביא ר"ע ז"ל קשה שהיל"ל גרגרים יחידים. והיה נראה יותר נכון לפרש כי גרגר יחידי הוא של אחד מן העוללת כי לפעמים נמצא פסיג ג' שהוא נוטף וגרגריו סמוכים זל"ז והוא כמו נטף שעל זמורה שתלויין הם משכולות הרבה והשנר קונה והיא נקראת מרכובה ופעמים יש בה עוללת עם המשכולות: **נקרצת**. נקצצת ומחתכת ודוגמתו שניתו ביומא (ל"ח:) קלנו ומירק אחר שחיטה על ידו. ובמקרא (ירמיה מ"ו) קרץ מצפון בא: **גרגר יחידי**. כגון משכול שאין לו משכולות קטנות שוכבות זו על זו אלא הגרגרים מחוברים כשרציט עצמו: **רבי יהודה אומר אשכול**. לכתיב (ישעיה י"ז) ונשאר בו עוללות כנוקף זית שיש שלשה גרגרים. שיש שלשה גרגרים עוללות, יותר מכאן משכול: **וחכמים אומרים עוללת**. אלא משיבי הגרגרים

ציונים

שם הלכה כ. וחכ"א **עוללת**. שם הלכה י"ט: **ה המדל**. מו"ק ד: מיי' שם פ"ד הכ"ד.

שינויי נוסחאות

ה כשם בד"ס כדרך. **כן** בד"ס כך וכ"ה בר"ב:

תוספות אנשי שם

לפי שעם יגיעת רובו ממש"י ה"ה כאילו יגע כולו. ואף שהשטן דחוק קצת מ"מ פי' זה מוכרח שם בגמ' דהוי דומיא דיגיעת רובו של בכור. והשתא תלמודא דידן נמי הכי ס"ל ומדרכה מוסיף על הירושלמי דאפילו נאר מקלטו לאויר נעשה לקט. עכ"ל. ה בר"ב ד"ה **כך כו'**. דין שותף. כ' הב"ד תימה דזה הטעם דמו תוחו בירושלמי משום קושיא דלמי נעביד להו כשותף מי מכלתן מיה יהא חייב (לשלם בחלקו לעניים) ומש"ה פי' הר"ש דטעמא דל"ש שלא היל"ל לאחר כ"כ לנקוט. וטעמא דל"מ לפי שיכול להמתין עד שילקטו העניים. ומע"פ שהר"ש הביא זה הירושלמי ודלמי לפי' משמעינו הביאו. ותדע שבתלה מפ' בדרך אחר ומ"מ שיבא אחר כ"כ ירושלמי לתתור פירושו כו' ע"כ. ומיהו כאן תימה גדל. דכיון דטעמא זה דדין שותף שם ירושלמי אמרו מע"ג דר' אחי הקשה עליו כוותיה נקטינן. כ"ש דשם ירושלמי הוא ר' יוחנן רבים דר' אחי ור"ל דר"י לא שם לאותה קושיא. דמ"ש שי"ל דין שותף היינו לומר שהיים כלוקח לומר שהבעה"ב אינו רשאי להפל בשלהם אבל לעולם לדינן ממש מכל וכל כשותף דהרי חלק העניים מסויים ומיכר בפ"ע ואינו כאחר שותפין דכל פורתא מיניה חלק שייהם מעורב זו ומש"ה הכא מע"ג דאלכתן מיה מינו מייב. ומש"ה הביאו הר"ש להירושלמי. ותע"ג דשתלה פירש פי' אחר כך דלכו של הר"ש לפרש שתלה פי' מדעתיה ואח"כ מביא הגמ'. לומר כן היה משמע אבל בגמ' נראה דלאו הכי הוא. ותדע שזה הטעם עיקר שהרי ר' אחי גופיה תע"פ שמקשה על טעם זה לא נמו מדייקי טעם אחר כמו שהוא דרך המתורגמים כי מקשו על טעם הקודם אחרי שלא ע"ד פלוגי היינו טעמא דאחתי. ומדלא קאחר מידי ודאי שאינו דמוי כלאחרן (ש"ל).

וכפ' הו"ע כ' ח"ל וכ"ל דמרוויהו טעמי אלטריכו דאי משום שותפות של שנה הבאה בלבד לא היינו מקילים כ"כ בשל עניים להפקיד אלקט המוחזק בשביל הרואי לבא אי לאו דשם גרמו לעצמם שלא נאו. וכ"כ מהאי טעמא לבד שם גרמו לעצמם לא היינו מפקידים אלקט להקל בטורח בעה"ב שלא יקלטו ויביאו על הגדר אי לאו דמ"מ בשה שמפקידים שם קרובים

מבירו לף עגייס כן: **רבי מאיר אומר בשלו הוא רשאי.** קסבר עגייס דין קונה יס להס בחלקס וכסס שהמוכר לחבירו עשרה מסכולות חסור ליגע בהן לף בשל עגייס כן. והלכה כר' יהודה: **ו כרם רבעי.** הנוטע כל עץ מאכל, בשנה הרביעית מעלה הפירות לירושלים ואוכלם שם בקדושת מעשר שני או פודה אותם ומעלה הדמים לירושלים דכתיב (ויקרא י"ט) **ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים לה'**, ודרשינן הלולים כמו חלולים, חמר רחמנא חחליה והדר

דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, בְּשֶׁלּוֹ הוּא רַשַּׁאי, וְאֵינוֹ רַשַּׁאי בְּשֶׁל עֲנִיִּים[לח]**: ו כֶּרֶם רְבָעִי.**

הר"ב הנוטע כל עץ מאכל וכו' ואין כרס מנן. הא מייתי הר"ם גמ' בר"פ כיצד מברכין (לה.) ר' חייא ור"ש בר' חד תני כרס רבעי לחין רבעי נוהג אלא בכרס וחד תני נוטע רבעי נוהג בכרס וברביעית תנן נוטע והרמב"ם בחבורו פ"ט מהל' מעשר שני פסק כמ"ד נוטע רבעי וכן נרחין עוד דברי הר"ב במשנה ג' פ"ה דמע"מ כמו שחכחוב שם בפ"ד [וכ"כ עוד בהדיא במשנה ה' פ"ד דעדיות גם הרמב"ם בפירושו שם. [ומ"ש] ודרשינן הלולים כמו חלולים כדחמר בירושלמי לא מחמעטים רבנן בין ה' לח'. והטעם שהס ממועט אחת. ומ"ש הר"ב חמר רחמנא חחליה והדר חלליה בר"פ כיצד מברכין ופירש רש"י הוציחהו למולין על ידי פדיון ע"כ. והר"ם כחב

פירוש המשניות להרמב"ם

יכרתו מן האשכולות כן הוא מותר לו לכרות מן העוללות [ולא נכריחו שישתמר בכריתת העוללות] ואין הלכה (כדברי רבי) [כרבי] מאיר. ו אמר הכתוב בכל (אילן) [פרי] שנטע (ויקרא יט) שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הילולים ודינו שיאכלו אותו בעליו בירושלים כמעשר שני וב"ה אומרים כשקרא הקב"ה תבואת השנה הרביעית קדש הילולים וקרא המעשר קדש משפטו כמשפט המעשר וכשיפדה נטע רבעי שלו לעצמו יוסיף חמישיתו על מה שהוא שוה כאשר אמר הכתוב (ויקרא כז) במעשר אם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו. **וביעור** הוא להסירו מביתו כשישלם זמנו כמו שנבאר במס' מעשר שני והוא מה שאמר הכתוב בערתי הקדש מן הבית וב"ש לא יחייבוהו כלום מכל זה שלא נכתב דבר בענין זה כלל כי אלו הפסוקים באו בענין המעשר. ואינם מדמים **כרם רבעי** למעשר.

מלאכת שלמה

מאכול. והנה דבריו קשים מאד וכי ר"י סובר שאין עוללת יתירה מאשה גרגרים ע"כ הו"ל לאפוקי לעיל גבי חיובי עוללת כל שאין לה לא כתף ולא נתף וכו' אך לפי מה שפירשתי מיושב הכל עכ"ל ז"ל. וכתב עוד החכם הר"ר יהושף מאכזי ז"ל בס"ד גרסי' משנה זו אחר משנת המגל ע"כ: ה **המדלה בגפנים כו'**. ממו"ק שם כתבו תוס' ז"ל כך הוא מדל בשל עניים כי אסר רחמנא ליקח עוללות ה"מ בשעת בצירה כדכתיב כי תבצור כרמך לף תעולל אחריך ליסור עוללות עלייהו. ע"כ. ו"ל ה"ר שמשון ז"ל בפי' כתיבת יד ויש עוד לפ' הטעם דר"י סבר שאין לעניים כלום עד אחר בצירה ור"מ סבר דיש להם ובירושלמי טעם אחר ע"כ. ובירושלמי מקשה דר"י אדר"י ממן בברייתא גבי המרבץ שהיו עד שלא ירד עני לתוכה קאמר ת"ק אם היזקו מרובה על של עני מותר ואם היזק עני מרובה על שלו אסור ר' יהודה אומר בין כך ובין כך מניחן על הגדר והעני בא ונוטל את שלו והכא הוא אומר אדל בשל עניים אע"פ שאפשרין ומשני להכא דר"י יהודה מידל בשל עניים היינו טעמא משום דמה שאפשרין עניים בשנה זו משאכרין לשנה הבאה לחמוך שאדל ועקר קנת גפנים אחעניות הגפנים הנשארות מחעצות מכח האדמה ופריך ניחא נמי הכי גבי רבוך מכיון שהוא מרבצה היא עושה יותר לשנה הבאה ומשני יכול הוא לזרעה ירק ולהבריחה מן העניים דירק פטור מן הלקט ולף יאמרו מה שהפסידו. גם לעיל פ"ה רמי ליה ומשני הכי להכא אמתני' עניים גרמו לעצמן דמיירי דאחר שבאר כרמו שהם כדי שיזונו עניים ללקוט העוללות שהאחיר להם בעת בצירתו ולף בזו ומ"ה הוחר לו לעקור הגפן שים הם עוללות כגפן שאין הם עוללות ולכך החיר ר"י ומתן בהחיר ברייתא מייתי בשלא שהם אחרי קצירה שיעור שיוכלו עניים לבא והוא מפני תיקון השדה צריך לרבנה מיד: **ו כרם רבעי וכו'**. כתב החכם הר"ר יהושף מאכזי ז"ל בס"ד גרסי' משנה זו אחר משנת הכרם שכולו כו' ע"כ. ובירושלמי פליגי תנאי רבי חומר בד"ה בשביעית אבל בשאר שנים אבוע מודו ב"ש ב"ה ו"ל חומש וי"ל ביעור דשבע"ה אחד שביעית ואחד שני שבוע בש"ה ו"ל חומש וי"ל ביעור. ובריש כיצד מברכין. ר' חייא ור"ש בר' חד תני כרס רבעי בכולהו אמתני' שהוחיר רבעי דס"ל דאין רבעי נוהג אלא בכרס וחד תני נוטע רבעי דס"ל דנוהג רבעי בכל המילות. ו"מ ללמדן דתני כרס רבעי אין רבעי נוהג

ציונים

ו כרם רבעי. מע"ש פ"ה מ"ג. קדושין נד: עדיות פ"ה מ"ה.

תוספות אנשי שם

לריות לשנה הבאה שהרי מצינו לעולם יד העניים על העליונה דספק נקט נקט וכו"ג. בסה"ד **אף עניים כן.** ל"ל אף בשל עניים כן (לה"מ). תוי"ט ד"ה **כן הוא מדלך כו'. ואע"ג דדין פאה בסוף כו'**. המוי"ט הניח דפאה דקחמרי רש"י והר"ב שכבר הפריש הפאה ולא היה אלא ל"ל אע"פ שיש בחה שחמל פאה הראוי להוליחה מהגפנים שעוקר בין בחחלה או בסוף ועחה כשחמל מוחם מיני מפריש מהם פאה דהיינו ממש כהא דחנן לעיל פ"ג המדל נותן מן המחויב על מה שחייב. ובהא חזיל ליה נמי מ"ש המי"ט עוד חבל קשיא לי כו' דלא מיירי כלל בפאה שכבר הוחמה והופרשה דמי בכה"ג שחלק העניים מופרש ומיבר ל"ל דדין שוחף להם להשוחפין שחלקו מילא ולא נקרא שוחפות אלא כ"ז שלא הובדר לכ"א חלקו (לח"ש). והרמ"ז כ' ובהכרח ל"ל דלא מיירינן בגמר ביחול דמ"ה יקחו העוללות ויניחם לעניים ומשי הנחה בשוחפות להם לשנה הבאה מי יודע אם תהיינה עוללות ע"כ. ומירון זה לף נרין אלא לפי מוגם המי"ט דלשנה הבאה אין כאן שוחפות. אבל בירושלמי מפו' דמחוך כך יש ריוח לעניים בשנה הבאה שמחוך שהגפנים עושות יותר מהיה מחנות העניים מכס יותר (ש"ל). במשנה **בשלו הוא רשאי.** וגראה לר"ח ל"ג פליג אלא בעוללות דנכרות שהם לעניים אבל בעניות דפאה ל"פ משום דעדיין לא הובדר בגיזה מקום מהיה הפאה ועדיין הכל שלו וברשותו שיכול להקדישו וזה ל"ש מ"ש בשלו הוא רשאי לחלוח"ה הול"ל ר"ח חוסר בשל עניים (רמ"ז). ו במשנה **כרם רבעי** הכי מחני מנין לה נמי במע"ש פ"ה מ"ג. וי"ל דהכא חניה משום חלוקה דפרט ועוללות דשייכי הכא והחם משום חלוקה דחומש וביעור דשייכי החם (רמ"ז). חוי"ט ד"ה **כרם רבעי כו' ואנן כרם חנן כו'**. ול"ע אבל המשניות סוברות כפשטיה דקרא דרבעי נוהג בכל עץ מאכל וכפי' הר"ב ולף מינו הא מחלוקת כ"ף לחמוראים ומה שחפס החנא לפעמים ל' כרם להורות דבר אחר בא שפע"פ שנוהג בכל אילן אבל אילן מאכל אין דין רבעי אלא בחמשה מינים כרם בר"מ לענין כלאים ולענין שחורין עליו מעורבי המלחמה אלינו אלא בחמשה אילני מאכל כמו שנמנו בסוטה פ' משום. (והכא בגמ"ש היה ל"ל כרם דוקא משום פרט ועוללות דנקט) והרי משם יש ללמוד במכ"ש. שאם אם שפרט לך הכחוב אשר נטע כרם לף אמרינן כרם דוקא ומרבינן כל אילני מאכל דאמי לכרם בנטיעתן כאן לף כ"ש. ועכ"פ דהחנא קורא כרם לה' מיני מאכל שנמנין מהחם וה"ג לכוותה. ומזה אני תמה שמצאתי לחכ"י ר"פ כיצד מברכין שכ' ז"ל ויש עוד טעם לדבריו מן הכחוב אשר נטע כרם ולא אלינו מה כאן אילן של כרם כו' ובפלחמי ע"ז אין לפשר דלשמעינן להו משום שלימה דהחם כרם לאו דוקא ומהרבה לפניו לפניו ומהי למ"ד נ"ר דהא מיבין דמרבינן החם כל אילני מאכל דכרם בכולהו משמע ופ"ה כחב החם אילן ש"מ דכולהו צריכי אילן וא"ר חנן ו"ע דלא מייתי תלמודא הך קרא לענין נ"ר למפשט מינה (לח"ש). ועי' בטו"ד ר"ה ט' ע"ב שכחב בהיפך דלמ"ד נ"ר כולי עלמא לף פליגי דלענין מזרח מעורבי המלחמה כרם לאו דוקא וה"ה לשאר אילנות. אלא ת"ק ורחב"י ס"ל כמ"ד כרם דוקא ורבנן דכל אילנות ס"ל אילן ואקרא אחאילן קפיד משי"ה מרחב"י כרם דוקא דבר אילן הוא. וה"נ ה"ט דמ"ק דס"ל מקרא לשאר אילנות הא ל"ה ס"ל כרם דוקא מה"ט אחמרן ע"ש. באי"ד **לא מתמנעי רבנן כו'**. והרמב"ם פ' כיצד מברכין כ' בשם הרחב"ד וז"ל אחליה והדר אחליה פי' לף שאחליה החומות ועשאה העולים כמו אילנות אלא פירושה בעלמא הוא